

UCHWAŁA

Dnia 7 września 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Paweł Grzegorzczak

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z wniosku T. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – Ł. spółki komandytowej z siedzibą w Ł.

o wpis zmian do Krajowego Rejestru Sądowego - rejestru przedsiębiorców, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 7 września 2018 r.

zagadnienia prawnego

przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Ł.

postanowieniem z dnia 1 marca 2018 r., sygn. akt XIII Ga (...),

"Czy dla zmiany umowy spółki komandytowej, w której komplementariuszem jest spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, zaś jednym z komandytariuszy członek zarządu tej spółki, prawidłowe jest reprezentowanie komplementariusza przez radę nadzorczą lub pełnomocnika powołanego w trybie art. 210 § 1 k.s.h., czy też przez zarząd spółki?"

podjął uchwałę:

Jeżeli członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest wraz z tą spółką wspólnikiem spółki komandytowej, do wyrażenia przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością zgody na zmianę umowy spółki komandytowej - wymaganej na podstawie art. 9 k.s.h. - ma zastosowanie art. 210 § 1 k.s.h.

UZASADNIENIE

Spółka T. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością – Ł. spółka komandytowa z siedzibą w Ł. wystąpiła o wpis w rejestrze przedsiębiorców zmiany jej umowy. Do wniosku załączono protokół notarialny z zebrania wspólników z dnia 21 kwietnia 2017 r. zawierający uchwałę wspólników w przedmiocie zmiany umowy spółki (uchwała nr 1) oraz uchwałę w przedmiocie przyjęcia tekstu jednolitego umowy spółki (uchwała nr 2). Z protokołu wynikało, że podczas zebrania wspólników wnioskodawcy w imieniu jej komandytariusza - T. sp. z o.o. z siedzibą w W. działała A. B., jako pełnomocnik ustanowiony na podstawie art. 210 § 1 k.s.h. uchwałą wspólników spółki z o.o., albowiem jednym z komplementariuszy spółki był Wojciech Krasowski, który jednocześnie pełnił funkcję członka zarządu T. sp. z o.o.

Postanowieniem z dnia 14 sierpnia 2017 r. Sąd Rejonowy w Ł. odmówił wpisu zmiany umowy w rejestrze przedsiębiorców wnioskującej spółki. W uzasadnieniu postanowienia wskazał, że A. B. podczas zebrania wspólników Wnioskodawcy w dniu 21 kwietnia 2017 r. działała z przekroczeniem zakresu swojego umocowania do działania na rzecz komplementariusza - T. sp. z o.o. Głosowanie w przedmiocie zmiany umowy spółki osobowej, w której status wspólnika przysługuje spółce z o.o. oraz członkowi jej zarządu, nie jest objęte hipotezą art. 210 § 1 k.s.h.

Przewidziane w tym przepisie wymagania związane ze szczególnym sposobem reprezentacji spółki z o.o. z art. 210 § 1 k.s.h. mają zastosowanie wyłącznie do zawarcia umowy spółki osobowej. Wynika to z tego, że umowa spółki komandytowej do czasu wpisu spółki w rejestrze przedsiębiorców ma charakter obligacyjny. Jednak wraz z wpisem spółki do rejestru przedsiębiorców mamy do czynienia z umową spółki, która wyznacza ustrój i ramy funkcjonowania spółki. Zmiany umowy po wpisaniu spółki osobowej do rejestru przedsiębiorców następują w stosunku do spółki w formie uchwały. Przeprowadzenie zmiany umowy spółki komandytowej, ze względu na swój szczególny status obligacyjno-organizacyjny, nie można traktować, jako objęte zakresem art. 210 § 1 k.s.h. nawet w sytuacji, gdy status wspólnika w tej spółce przysługuje spółce z o.o. oraz członkowi jej

zarządu. W konsekwencji udział w głosowaniu pełnomocnika spółki z o.o. działającego na podstawie art. 210 § 1 k.s.h. w ocenie sądu rejestrowego prowadzi do bezwzględnej nieważności uchwały wspólników w przedmiocie zmiany umowy spółki.

Przy rozpoznaniu apelacji wnioskodawcy przez Sąd Okręgowy w Ł. powstało zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości sformułowane w postanowieniu wydanym na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy wskazał, że w jego ocenie *de lege lata* możliwe jest przyjęcie stanowiska, iż do zmiany umowy spółki z o.o. dochodzi w podobny sposób, jak przy umowach prawa cywilnego. Zmiana umowy kreuje relacje pomiędzy wspólnikami. Możliwe jest także uznanie, że do zmiany umowy spółki komandytowej dochodzi poprzez podjęcie uchwały przez wspólników. Zmiana postanowień umowy już istniejącej spółki komandytowej nie jest, bowiem zmianą umowy obligacyjnej zawieranej pomiędzy wspólnikami spółki, ale jest zmianą dokonywaną przez wspólników w stosunku do spółki jako odrębnego podmiotu prawa. Umowa spółki może przewidywać wyłączenie zasady jednomyślności przy podejmowaniu decyzji przez wspólników o jej zmianie na rzecz zasady większości (art. 9 k.s.h.). W takiej sytuacji zmiana umowy będzie następowała poprzez podjęcie stosownej uchwały przez wspólników. Decyzje wspólników są przede wszystkim podejmowane w formie uchwały (art. 39, 40, 42, 44 k.s.h.). Przeprowadzanie zmiany umowy spółki komandytowej poprzez uchwałę wspólników sugerować może również odwołanie się do art. 106¹ § 4 k.s.h. Przepis ten przewiduje możliwość dokonania zmiany umowy spółki komandytowej przy zastosowaniu wzorca uchwały w tym przedmiocie. Zatem dla zachowania spójności rozwiązań w kwestii przeprowadzenia zmian umowy spółki komandytowej, należy przyjąć, że również przy zmianie umowy bez zastosowania wzorca z art. 106¹ § 4 k.s.h. powinna być podjęta uchwała wspólników. Dotyczyć to będzie także sytuacji, gdy dla zmiany umowy przewidziane jest uzyskanie zgody wszystkich wspólników spółki komandytowej (art. 9 k.s.h. *in principio*). Dla kwestii reprezentacji spółki z o.o., jako wspólnika spółki komandytowej przyjęcie stanowiska, że zmiana umowy spółki komandytowej następuje przez stosowną uchwałę jej wspólników (jednomyślną uchwałę wspólników) oznaczać będzie wykluczenie konieczności stosowania mechanizmu ochrony spółki z o.o. określonego w art. 210 § 1 k.s.h. Wykonywania

prawa głosu przez spółkę z o.o. przy zmianie umowy spółki komandytowej, nawet, gdy uczestnikiem struktury korporacyjnej tej spółki jest również jej członek zarządu, nie można utożsamiać z zawarciem umowy z członkiem zarządu, a tym samym nie znajduje uzasadnienia stosowanie zasad reprezentacji spółki określonych przez art. 210 § 1 k.s.h.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Elementem konstytuującym spółki osobowe, w tym także spółki komandytowej, jest umowa (zob. jednak art. 129 i 130 k.s.h. dotyczące spółki komandytowo akcyjnej oraz odnośnie charakteru prawnego statutu spółki, wyrok Sąd Najwyższego z dnia 20 czerwca 2007 r., V CSK 154/07, nie publ.). Oznacza to, że stosunek członkostwa w spółce komandytowej, dysponującej zdolnością prawną i sądową (art. 8 k.s.h.) jest również stosunkiem prawnym pomiędzy wspólnikami występującymi, jako strony umowy spółki. W spółce tej, podobnie jak w spółce jawnej, partnerskiej i komandytowej nie doszło do wyodrębnienia organu na kształt zgromadzenia wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, czy walnego zgromadzenia spółki akcyjnej. Jest to wyraz braku pełnego zerwania spółki osobowej niebędącej osobą prawną z jej substratem personalnym zwłaszcza ze względu na osobistą, chociaż subsydiarną, odpowiedzialność jej wspólników za zobowiązania spółki.

Zgodnie z art. 9 k.s.h. zmiana postanowień umowy spółki osobowej wymaga zgody wszystkich wspólników, chyba że umowa spółki stanowi inaczej. Wobec braku odmiennych postanowień umowy spółki komandytowej wnioskującej w przedmiotowej sprawie o wpis do rejestru zmiany umowy spółki, zmiana umowy tej spółki wymaga zgodnych oświadczeń woli (konsensu) wszystkich wspólników. Zmiana umowy jest czynnością dokonywaną przez wszystkich wspólników, a nie przez jakikolwiek organ spółki, jak ma to miejsce w przypadku spółek kapitałowych. Uzyskanie zgody na zmianę postanowień umowy spółki oznacza wymaganie złożenia przez każdego wspólnika oświadczenia woli wyrażającego akceptację proponowanych zmian.

W związku z wyrażanymi przez Sąd pytający wątpliwościami wskazać należy, że przy utrzymaniu przez wspólników zasady jednomyślności dla zmiany umowy

spółki osobowej w art. 9 k.s.h. nie wprowadzono żadnych ograniczeń, co do sposobu wyrażania zgody przez współników na modyfikację treści umowy. Z perspektywy art. 9 k.s.h. zasadnicze znaczenie ma bowiem stwierdzenie, czy dla zmiany umowy spółki uzyskany został konsens wszystkich współników. Oznacza to, że dla skutecznego przeprowadzenia zmiany umowy spółki komandytowej, przy jednoczesnym zachowaniu wymagań, co do formy umowy (art. 77 § 3 k.c. w zw. z art. 2 i 106 k.s.h.), wystarczające jest przedłożenie do wniosku o wpis w rejestrze stosownej zmiany umowy spółki, jako materialnej podstawy wpisu, odpisu aktu notarialnego zawierającego oświadczenia wszystkich współników w kwestii zmiany umowy spółki w zakresie objętym tym aktem notarialnym (umowy współników o zmianie umowy spółki tzw. umowa zmieniająca) albo protokołu notarialnego zawierającego jednomyślną uchwałę współników spółki komandytowej w przedmiocie zmiany umowy spółki. Z powołaniem się na każdy z tych dokumentów, stosownie do wymogów określonych w art. 9 k.s.h., możliwe jest stwierdzenie, że wszyscy współnicy wyrazili zgodę na zmianę umowy. W obu przypadkach, z zachowaniem właściwej formy (art. 106 k.s.h.), wszyscy współnicy złożyli zgodne oświadczenia woli w przedmiocie zmiany umowy, a zatem uzyskano konsens prowadzący do zmiany umowy spółki. Jednomyślna uchwała współników może również stanowić umowę zmieniającą, do której odwołuje się art. 9 k.s.h. W istocie uchwała ta także zawiera oświadczenia woli wszystkich współników wymagane dla zmiany umowy spółki.

Zmiana umowy spółki osobowej, nie jest czynnością prawną spółki, a zgodnie z art. 9 k.s.h. do jej zawarcia niezbędna jest zgoda wszystkich współników, co w przedmiotowej sprawie oznacza konieczność występowanie obok siebie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością będącej komplementariuszem spółki komandytowej oraz członka zarządu tej spółki jako komandytariusza w tej samej spółce komandytowej. Zgody tych współników (zgodne oświadczenia woli) składają się na jedną czynność prawną - umowę między współnikami w przedmiocie zmiany dotychczasowych postanowień umowy spółki.

W związku z tak ukształtowanym składem osobowym spółki komandytowej, niezbędne jest, ze względu na treść art. 210 § 1 k.s.h., rozstrzygnięcie, czy przepis ten ma zastosowanie przy składaniu oświadczenia woli przez spółkę z ograniczoną

odpowiedzialnością o wyrażeniu zgody na zmianę umowy spółki komandytowej, w której komandytariuszem jest członek zarządu tej spółki kapitałowej.

Artykuł 210 § 1 k.s.h. wskazuje, że przy zawieraniu umowy z członkiem zarządu lub w sporze z nim spółkę z o.o. reprezentuje rada nadzorcza lub pełnomocnik powołany uchwałą wspólników. Rozwiązanie to - jak zgodnie przyjmuje się w doktrynie - przewiduje szczególny sposób reprezentacji spółki z o.o. Przy zawieraniu umowy lub w razie sporu z członkiem zarządu wyłączone zostało stosowanie ogólnego reżimu reprezentacji spółki z o.o., w ramach którego spółkę reprezentuje zarząd (art. 201 § 1 k.s.h.).

Celem przepisu art. 210 § 1 k.s.h. jest ochrona interesów spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a pośrednio także jej wspólników i wierzycieli, na wypadek konfliktu interesów, który może się ujawnić w sytuacji, gdy członek zarządu zawiera umowę „z samym sobą”, a więc w sytuacji, gdy po obu stronach umowy występują te same osoby. Przepis ten nie różnicuje czynności prawnych, wobec czego dotyczy wszystkich umów między spółką a członkiem zarządu, bez względu na to, czy mają związek z funkcją pełnioną przez niego w zarządzie spółki. Ochrona polega w tym wypadku na wyeliminowaniu możliwości działania członka zarządu w podwójnej roli: reprezentanta interesów spółki i reprezentanta interesów własnych, dzięki czemu zapobiega przed nadużyciami, do jakich mogłoby dojść w związku z kierowaniem się przez członka zarządu interesem własnym, pozostającym w sprzeczności z interesem spółki. Nie jest przy tym konieczne, aby sprzeczność interesów rzeczywiście występowała; wystarczy potencjalna kolizja interesów (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 sierpnia 2005 r., V CK 103/05, nie publ., z dnia 18 sierpnia 2005 r., V CK 104/05, nie publ. i z dnia 28 czerwca 2007 r., IV CSK 106/07, nie publ. oraz uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2009 r., III CZP 63/09, nie publ. i z dnia 12 stycznia 2010 r., III CZP 120/09, nie publ. i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2010 r., IV CSK 413/09 nie publ.). Możliwa w takim wypadku kolizja interesów została przez ustawodawcę rozstrzygnięta na korzyść spółki. Przejawem prymatu ochrony interesu spółki nad prywatnym interesem członka jej zarządu jest także art. 209 k.s.h., nakazujący członkowi zarządu wstrzymanie się od udziału w rozstrzygnięciu spraw w przypadku sprzeczności interesów spółki z jego interesami

lub z interesami osób mu bliskich. Natomiast art. 210 § 1 k.s.h. ogranicza prawo reprezentacji spółki przez zarząd w razie zawierania umowy między spółką a członkiem zarządu oraz w sporze z nim.

Treść art. 210 § 1 k.s.h. pozwala na jednoznaczne wyjściowe stwierdzenie, że do zawarcia umowy spółki komandytowej z udziałem spółki z o.o. oraz członka jej zarządu konieczne jest reprezentowanie spółki z o.o. przez radę nadzorczą albo pełnomocnika powołanego uchwałą wspólników.

Użyty w art. 210 § 1 k.s.h. zwrot „w umowie między spółką a członkiem zarządu” oznacza jednak wszystkie czynności prawne związane z taką umową, a także wszystkie akty wiedzy powiązane merytorycznie z taką umową, tj. zawarcie tej umowy, jej zmianę, odstąpienie od niej przez spółkę, wypowiedzenie jej przez spółkę, członka zarządu czy inną stronę, rozwiązanie jej za porozumieniem stron, uchylenie się od złożonego pod wpływem błędu oświadczenia woli, zgłoszenie wady, potrącenie, zgłoszenie zarzutu przedawnienia, uznanie roszczeń, zawarcie ugody itd. Odmienna interpretacja, zawężająca szczególne zasady reprezentacji spółki wynikające z art. 210 § 1 k.s.h. do przypadku, gdy spółka zawiera umowę z członkiem zarządu, byłaby zasadna, gdyby przepis ten stanowił „przy zawarciu umowy”. Ale także wtedy zastosowanie tak sformułowanego przepisu (obejmowałoby nie tylko zawarcie umowy) ale także jej zmianę (umowa zmieniająca), czy rozwiązanie za porozumieniem stron (umowa rozwiązująca). Jednocześnie z perspektywy funkcjonalnej należałoby przyjąć, że interes spółki w równym stopniu wymaga jej ochrony przed konfliktem interesów na etapie zawarcia umowy, co np. na etapie jednostronnego zakończenia wynikającego z niej stosunku prawnego, obojętnie z inicjatywy spółki czy członka zarządu, czy w przypadku innych czynności związanych z tą umową.

Zachowanie konsekwencji z zakresie postrzegania celu art. 210 § 1 k.s.h. (ochrona interesu spółki z o.o.) oraz przesłanek zastosowania tego przepisu uzasadnia przyjęcie, iż również przy zmianie umowy spółki komandytowej oświadczenie w imieniu spółki z o.o. powinno być złożone przez radę nadzorczą lub pełnomocnika powołanego uchwałą wspólników, gdy jednocześnie status wspólnika w spółce komandytowej ma członek zarządu spółki z o.o.

Skoro zastosowanie reżimu ochronnego w zakresie reprezentacji spółki z o.o. aktualizuje się przy zawieraniu (pierwotnej) umowy spółki komandytowej (stosowanie art. 210 § 1 k.s.h.), to również reżim ten powinien mieć zastosowanie przy zmianie umowy spółki przy podobnym stanie osobowym wspólników.

Zarysowane powyżej zagrożenia, stanowiące *ratio* wprowadzenia szczególnych zasad reprezentacji spółki z o.o. z art. 210 § 1 k.s.h.) aktualizują się nie tylko na etapie zawierania umowy spółki komandytowej, ale również przy zmianie umowy spółki (art. 9 k.s.h.). Kolidacja interesów pomiędzy członkiem zarządu a spółką z o.o. może prowadzić do sytuacji, w której to w wyniku zmiany umowy spółki komandytowej będą wprowadzane do umowy spółki postanowienia bezpośrednio godzące w interes spółki z o.o., jako wspólnika w tejże spółce, np. członek zarządu, jako komandytariusz w spółce komandytowej może podejmować działania prowadzące do zmiany w umowie spółki postanowień dotyczących określenia sumy komandytowej (zmniejszenie sumy komandytowej), co może prowadzić do zmniejszenia zakresu jego odpowiedzialności za zobowiązania spółki; w wyniku zmiany umowy spółki komandytowej możliwe jest również zwiększenie świadczeń spółki z o.o. jako wspólnika na rzecz spółki w postaci kreowania obowiązku wniesienia „dodatkowych” wkładów do spółki.

Wskazane wyżej okoliczności uzasadniają przyjęcie stanowiska, jak w podjętej uchwale.

jw